

LJbCB19 Římské trestní právo – 7. přednáška

JUDr. Miroslav Frýdek

©

Crimen pecuniae repetundae II.

Repetundární zákony:

1. Lex Calpurnia de pecuniis repetundis z roku 149 př. n. l.
2. Lex Iunia de repetundis patrně z roku 126 př. n. l.
3. Lex Acilia de repetundis z r. 123 – 122 př. n. l.
4. Lex Servilia repetundarum z rozmezí let 100 – 111 př. n. l.
5. Lex Cornelia de repetundis z roku 81 př. n. l.
6. Lex Iulia pecuniis repetundis z roku 59 př. n. l.
7. Rogatio Pompeia de repetundi z roku 55. př. n. l.
8. SC Calvisianum z roku 4 př. n. l.

Lex Calpurnia de pecuniis repetundis z roku 149 př. n. l.

Cicero De off. II. 21: „Není tomu ještě ani sto deset let, co Lucius Piso zavedl zákon o vyděračství, kdežto do té doby takový zákon neexistoval.“

Cicero, Brut., 27, 106: „Tribun lidu L. Calpurnius Piso byl první, který odsouhlasil zákon o zločinech týkajících se vydírání za konzulátu Maniliova.“

Gai. Inst. IV, 19: „Tato legisakce (tj. per conditionem) byl pak zavedena zákonem Siliovým pro pevně určené peněžité částky, zákonem Calpurniovým však pro všechny pevně určené věci (ostatní).“

Lex Cornelia de repetundis z roku 81 př. n. l.

Cicero Verriny I, 9 píše: „Připravuji ho prý o odročení. To je nejméně příjemné ustanovení zákona, že proces má být projednán dvakrát

„...po slyšení svědků nechám odejít soudce v takovém rozpoložení, že přestože zákon dává možnost odložit řízení, přece by považovali za hanbu pro sebe nevynést rozsudek hned při prvním přelíčení.“

Senatus consultum Calvisianum z roku 4 př. n. l.

Nápisu z Kyrenaiky (SEG 9, 8.):

Císař Caesar Augustu, nejvyšší pontifex, (nositel) tribunské moci po devatnácté, oznamuje: Usnesení senátu, stvrzené za konsulátu Gaia Calvisia a Lucia Passiena v mé přítomnosti a opatřené také mým podpisem, týkající se bezpečnosti spojenců národa římského, aby bylo známo všem, o které pečujeme, jsme se rozhodl rozeslat do provincií a pojmout je do svého ediktu. Tak bude všem obyvatelům provincií jasno, jakou péči věnujeme já i senát tomu, aby nikdo z našich poddaných nemusil nic trpět ani platit proti spravedlnosti.

Usnesení senátu

Ve věci, o které podali zprávu konsulové Gaius Calvisius Sabinus a Lucius Passienus Rufus a stran které císař Caesar Augustus, náš princeps, po dobrozdání poradního sboru, vylosovaného ze senátorů, vyslovil přání, abychom i předložili senátu, protože se týká bezpečnosti spojenců národa římského, usnesl se senát, (jak následuje). Naši předkové uzákonili žaloby na navrácení (vydíráním získaných) peněz, aby spojenci měli spíše možnost hnát utrpenou křivdu před soud a peníze, o které přišli, dostat zpátky. Protože však soudy toho druhu bývají spojeny s obtížemi a nepříjemnostmi pro ty, kvůli kterým byl zákon dán – musí se totiž plahočit ze vzdálených provincií lidé chudí a někdy i nemocní nebo stářím zesláblí – usnáší se senát takto: Jestliže někteří spojenci budou po tomto senátním usnesení chtít požadovat nazpět peníze, které byly vydřeny z jejich obce nebo od jednotlivců, vyjma případ, že by stíhali vyděrače hrdelním soudem, a jestliže vystoupivše (jako žalobci) to ohlásí některému úředníku, který je oprávněn svolávat senát, ať je úředník co nejdříve uvede před senát a určí jim za patrona, o koho sami požádají, aby jejich jménem mluvil před senátem; komu však zákony dovolují tuto povinnost odmítnout, nesmí být patronem proti své vůli. Aby byli (podrobněji) vyslechnuti v tom, na co před senátem podávají žalobu, ať úředník, který jim zjedná přístup do senátu, vylosuje v přítomnosti nejméně 200 senátorů ještě téhož dne ze všech bývalých konsulů meškajících přímo v Římě nebo nanejvýš dvacet mil od města čtyři; podobně ze všech bývalých praetorů meškajících přímo v Římě nebo nanejvýš dvacet mil od města tři; podobně ze všech senátorů nebo těch, kteří mají právo pronášet mínění v senátě, pokud právě budu v Římě nebo v okruhu 20 mil od města, dva. Ať však nevylosovává nikoho,

komu je 70 let nebo více nebo kdo má úřední hodnost nebo pravomoc nebo kdo je předsedou soudu nebo prefektem pro zásobování nebo komu brání ujmout se toho úkolu nemoc – ten jej musí před senátem přísežně odmítnout a musí postavit tři členy senátu, aby mu odpřísáhli – nebo kdo je s žalovaným spřízněn rodem nebo příbuzenstvím, takže podle Juliova soudního zákona nemůže být nucen, aby proti své vůli svědčil před veřejným soudem, nebo o kom žalovaný před senátem odpřísáhne, že je jeho nepřitelem; nesmí jich však přísežně odmítnout více než tři. Ať si úředník, který losování povede, postará, aby z těch devíti, na které tímto způsobem padne los, střídavě ti, kteří chtějí peníze zpátky, a ten, od kterého je vymáhán, do dvou dnů vylučovali, dokud jich nezbude pět. Jestliže někdo z těch soudů dříve, než bude pře rozhodnuta, zemře, anebo, znemožní-li mu jiná příčina soudit, přičemž jeho omluva musí být přísežně uznána pěti senátory, tehdy ať úředník v přítomnosti soudců i těch, kteří žádají vrácení peněz, i toho, od kterého je vymáhají, provede dodatečně losování z těch mužů, kteří mají totéž důstojenství a zastávali tytéž hodnosti, jaké zastával ten, na jehož místo vylosovává náhradníka, (ale) s tím, že jej obci nebo jednotlivcům odcizil, tak veliký ať mu uloží vrátit, přičemž musí soudcové vynést rozsudek do třiceti dnů. Ti, kteří budou povinni provést příslušné šetření a pronést soud, necht' jsou po tu dobu, než šetření provedou a rozsudek vynesou, osvobozeni ode všech veřejných povinností vyjma státní oběti. Dále že senát nařizuje, aby úředník, jenž soudce vylosuje, nebo kdyby on nemohl, z obou konsulů ten úřadující tomu řízení předsedal a povoloval předvolávání svědků meškajících v Itálii, přičemž tomu, kdo žádá o náhradu soukromě, jich nesmí povolit více než pět a těm, kteří (žádají o náhradu) jménem obce, více než deset. Podobně že senát nařizuje, aby soudcové, na které podle tohoto senátního usnesení padne los, oznamovali každý svoje dobrozdání veřejně a aby platilo to, co se vysloví většina.“

První zprávy o nepoctivém jednání správců provincií

Livius Ab Urbe condita XLII, 1 „... nikdy nikdo spojence s žádnou věcí neobtěžoval nebo jim nepůsobil vydání. Z tohoto důvodu si úředníci obyčejně opatřili muly a stany a vybavili se veškerou polní výstrojí, aby nemuseli žádnou takovou povinnost spojencům ukládat. Pohostinství našli vždy v soukromí u přátel; počínali si mile a přátelsky a naopak zase jejich domy v Římě byly vždy otevřeny pohostinným přátelům, u nichž sami nacházeli obvykle ubytování. Když pak museli vyslanci narychlo někam odjet, žádali spřežení od každého města, kterým projížděli. Jiné útraty spojenci s Římany neměli“

Livius Ab Urbe condita XLIII, 2¹: „Nato se dostalo slyšení u senátu vyslancům několika národů u obou Hispánií. Stěžovali si na hrabivost a nadutost římských úředníků a na kolenou prosili senát, aby jim nedovolil okrádat a týrat spojence krutěji než nepřátele. Poněvadž si stěžovali i na jiné nepravosti a bylo zřejmé, že tu byly přijaty úplatky, pověřil senát praetora Lucia Canuleia, který si vylosoval Hispanii, aby proti těm jednotlivcům, od nichž od nichž Hispánové žádali nazpět peníze, ustanovil pět smírčích soudců ze stavu senátorského, a aby umožnil Hispánům vzít si za právní ochránce ty, které y chtěli sami. Vyslanci byli svoláni do kurie. Když jim tam bylo přečteno usnesení senátu, byli vyzváni, aby jmenovali své právní ochránce. Jmenovali čtyři muže: Marka Porcia Catona, Publia Cornelia Scipiona, syna Gnaeova, Lucia Aemilia Paula, syna Luciova, a Gaia Sulpicia Galla. Vyšetřování zahájili soudci nejdříve Markem Titiniem, který byla praetorem v Přední Hispánii za konsulů Aula Manlia a Marka Junka. Dvakrát přelíčení s obžalovaným odročili, při třetím přelíčení ho osvobodili. Nato se vyslanci obou provincií rozešli v názorech: kmeny Přední Hispánie si vybraly za obhájce Marka Catona a Scipiona, kmeny Zadní Hispánie Lucia Paula a Galla Sulpicia. Před smírčí soudce byl od předohispánských kmenů předveden Publius Furius Hilus, od zadohispánských kmenů Marcus Matienus. První byl praetorem před třemi lety za konsulů Spárka Postumia a Quinta Mucia, druhý před dvěma roky za konsulů Lucia Postumia a Marca Popilia. Oba byli obžalováni u nejtěžšího provinění; nález byl odročen. Když bylo líčení obnoveno od samého počátku, nedostavili se a omluvili se tím, že se ze země vystěhovali jako vypovězení. Furius odešel jako vyhnanec do Praeneste, Matienus do Tiburu. Povídalo se, že sami obhájci potlačovali obviňování lidí urozených a mocných; toto podezření posílil praetor

¹ *Hispaniae deinde utriusque legati aliquot populorum in senatum introducti. Ii de magistratuum Romanorum auaritia superbiaque conquesti, nixi genibus ab senatu petierunt, ne se socios foediis spoliari uexarique quam hostes patiantur. Cum et alia indigna quererentur, manifestum autem esset pecunias captas, L. Canuleio praetori, qui Hispaniam sortitus erat, negotium datum est, ut in singulos, a quibus Hispani pecunias repeterent, quinos recuperatores ex ordine senatorio daret patronosque, quos uellent, sumendi potestatem faceret. Uocatis in curiam legatis recitatum est senatus consultum, iussique nominare patronos. Quattuor nominauerunt, M. Porcium Catonem, P. Corneliium Cn. F. Scipionem, L. Aemilium L. F. Paulum, C. Sulpicium Gallum. Cum M. Titinio primum, qui praetor A. Manlio M. Iunio consulibus in citeriore Hispania fuerat, recuperatores sumpserunt. Bis ampliatus, tertio absolutus est reus. Dissensio inter duarum prouinciarum legatos est orta; citerioris Hispaniae populi M. Catonem et [P.] Scipionem, ulterioris L. Paulum et Gallum Sulpicium patronos sumpserunt. Ad recuperatores adducti a citerioribus populis P. Furius Philus, ab ulterioribus M. Matienus; ille Sp. Postumio Q. Mucio consulibus triennio ante, hic biennio prius L. Postumio M. Popilio consulibus praetor fuerat. Grauiissimis criminibus accusati ambo ampliati; cum dicenda de integro causa esset, excusati exilii causa solum uertisse. Furius Praeneste, Matienus Tibur exulatum abierunt. Fama erat prohiberi a patronis nobiles ac potentes compellare; auxitque eam suspicionem Canuleius praetor, quod ommissa ea re dilectum habere instituit, dein repente in prouinciam abiit, ne plures ab Hispanis uexarentur. Ita praeteritis silentio oblitteratis in futurum tamen consultum ab senatu Hispanis, quod impetrarunt, ne frumenti aestimationem magistratus Romanus haberet neue cogeret uicensusumas uendere Hispanos, quanti ipse uellet, et ne praefecti in oppida sua ad pecunias cogendas imponerentur.*

Canuleius tím, že tu věc pomínil a nařídil konat odvody. Nato odešel náhle do provincie, aby Hispanii nemohli pohnat k zodpovídání ještě více provinilců. I když senát takto pomínil mlčením to, co se stalo, přece se o Hispány pro budoucnost postaral. Dosáhli toho, že žádný římský úředník nesměl určovat cenu obilí, jež mu bylo dodáváno, ani nutit Hispány, aby je prodávali s pětiprocentní daní z ceny, kterou jim nadiktoval; rovněž nesměl dát do žádného svého města prefekta na vymáhání peněz.“

Kauzy z Tacitových Annales a Historiae

Tac. Ann. I, 74 – obžaloba Grania Marcella

Tac. Ann. III, 33 – oratio Severa Caeciny

Tac. Ann. III, 38, 70 – obžaloba prokonsula Caesia Cordana Krétě

Tac. Ann. III, 66 – obžaloba Gaia Silana od obyvatel Malé Asie

Tac. Ann. IV, 19 – na obžalovaných lpěla vina z vyděračství, ale při vyšetřování se jejich jednání bralo jako velezrada, šlo o zinscenovaný proces Tiberia a Seiana.

Tac. Ann. VI, 29 – crimen male gestae administrationis

Tac. Ann. XI, 7 – Suillius přijal za obhajobu 400.000 sesterciů. Císař stanovil: kdo za obhajobu přijme více jak 10.000 sesterciů spáchá zločin vydírání

Tac. Ann. XII, 22 – obžaloba Bithýňanů na Cadia Rufa.

Tac. Ann. XII, 31 if. – zákaz pořádání her v provinciích

Tac. Ann. XII, 59 – obžaloba prokonsula Afriky Statilia Taura, jeho žalobcem byl jeho legát.

Tac. Ann. XIII, 30 – Vipsanius Laneas byl obžalován od obyvatelů Sardinie.

Tac. Ann. XIII, 33 a násl. – res repete – odsouzení za vydírání

Tac. Ann. XIII, 42 – kauza Publia Suillia

Tac. Ann. XIV, 28 – Vibius Secundus byl obžalován od Maurů

Tac. Hist. IV, 45 – Antoniu Flamma byl odsouzen na základě žaloby Kyréňanů z vydírání.

Tac. Annales III, 33: „Přitom (pozn. kdo bude správcem Asie) navrhl Severus Caecina, aby žádného úředníka, kterému připadne provincie, nesměla provázet jeho manželka. Předtím zdůraznil, že jeho manželka s ním žije ve svornosti a že mu porodila šest dětí, on pak že to, co chce stanovit s obecnou platností, zachovával ve své rodině, kterou nechával v Itálii, i když sám sloužil v několika provinciích plných čtyřicet let. Zajisté že nebylo bez důvodu kdysi ustanoveno, aby ženy nebyly brány s sebou do zemí spojenců a cizích národů; neboť s družinou žen jsou spojeny zjevy, jež ruší mír rozmařilostí, válku strachem a mění římské

vojsko na pochodu v něco, co je podobné barbarskému průvodu. Vždyť toto pohlaví je nejen slabé a neschopné snášet útrapy, nýbrž má-li volnost, je kruté, ctižádostivé a panovačné; ženy docházejí mezi vojáky, mají k ruce setníky, nedávno žena velela při cvičení kohort, při defilování legií. Necht' sami uváží, že kdykoli je někdo žalován z vyděračství, manželkám se přičítá větší vina; na ně se hned přilepí právě nejhorší lidé z provincií, ony přejímají a vyřizují záležitosti; dvěma se prokazuje pocta na veřejnosti, dvě jsou místodržitelské úředovny, přičemž svéhlavější a vášnivější bývají ve svých rozkazech ženy, jež byly kdysi spoutány zákony Oppiovými a jinými, nyní však se vyprostily z pout, ovládají rodiny, veřejný život, ba dokonce i vojska.“

Tacitus Annales III, 34: „Jen málokdo s tím projevil souhlas; většina ho hlučně přerušovala, že to ani není na denním pořádku ani Caecina není povoláným soudcem v tak důležité věci. Potom Valerius Messalinus, jehož otcem byl Messala a v němž žil ohlas otcovy výmluvnosti, odpověděl, že mnohá příkrá opatření předků byla nahrazena lepšími a příjemnějšími; vždyť už Řím není svírán válkami jako kdysi, ani provincie nesmýšlí nepřátelsky; že se činí jen málo ústupků nutným potřebám žen, což nezatěžuje ani domácnost manželů, tím méně spojenců; ostatní mají společné s manželem a to není nijak na závalu míru. Do války musí ovšem muž jen se zbrání, ale vrátí-li se po trudné práci, jak se potěší ušlechtileji než s manželkou? Některé ženy prý propadly ctižádosti a lakotě, ano, ale copak nejsou i velmi mnozí úředníci oddáni rozmanitým prostopášnostem? A proto přece se mnohdy posílají do provincie. Často prý špatnými vlastnostmi manželek byli zkaženi jejich mužové. Jsou tedy všichni neženatí bezúhonní? Kdysi byly dobré zákony Oppiovy, protože je vyžadovala potřeba státu; později byly poněkud uvolněny a zmírněny, poněvadž to bylo na prospěch. Marně označujeme svou vlastní slabost jinými jmény; vždyť muž je tím vinen, vybočuje-li žena z míry. Pro jednoho nebo druhého slabocha se pak odnímají manželkám družky v štěstí i v neštěstí, přičemž se pohlaví od přírody slabé ponechává sobě a vydává se napospas vlastní bujnosti a cizím vášním. Vždyť stěží zůstávají manželství neporušena i při osobním dozoru; co se stane, budou-li po více let uvedena v zapomenutí jako při rozvodu? Ať tedy zakročí proti tomu, co se páchá jinde, ale ať mají na paměti také hanebnosti v městě! Drusus k tomu připojil několik slov o svém manželství. Řekl, že vladaři musejí častěji navštívit dálné končiny říše. Kolikrát cestoval božský Augustus na západ i na východ společně s Livií! Také on že šel do Ilirika, a bude-li potřeba, že půjde i k jiným národům, ale ne vždy s klidnou myslí, bude-li odtržen od drahé manželky, matky tolika společných dětí. A tak byl Caecinův návrh odmítnut.“

Kauzy z Liviových Dějin

Livius Ab Urbe condita XXIX, 16 – 22 – obžaloba Lokrů na Quinta Pleminia

„Je to vtělená ničemnost, ta hnusná obluda, taková, jako podle bájí kdysi seděla ke zhoubě plavců v úžině dělící nás od Sicílie“.

Quintus Pleminius spolu se svými vojáky kradl, loupil, bil lidi, zraňoval je a zabíjel. Dále také prznil vdané ženy i panny, unášel žena a děti. Dokonce také vyloupil poklad bohyně Proserpiny.

O konci soudu s Quintem Pleminiem se dle Livia (Ab Urbe condita XXIX, 21) dochovaly dvě zprávy: dle první zprávy byl prý Quintus Pleminius odešel do vyhnanství do Neapole a náhodou při tom padl do rukou Quinta Metella a byl odvečen do Rhegia. Druhá zpráva hovoří o tom, že sám Scipio vyslal svého podvelitele s třiceti nejvznešenějšími jezdci, aby Quinta Pleminia uvrhl do pout.

Lokerští si mohli vzít zpět všechny věci, které poznali a senát nechal vrátit poklad Proserpině a nechal pontifiky vykonat obřady na usmířenou.

Livius Ab Urbe condita XLIII, 7 – 8 obžaloba Chalkid'ánů na praetory

Chalkid'ané si ztěžovali na jednání dvou praetorů, kteří oloupili chrámy o všechny ozdoby, dále odveкли svobodné občany do otroctví.

Za tato jednání byli praetori obžalováni od tribunů lidu. Tribunové lidu navrhli před shromážděným lidem (tributní sněmem) žalobu a navrhli pokutu ve výši desetkrát sto tisíc měděných assů. Při sněmovním hlasování ho odsoudilo všech pětatřicet tribuí.

Kauza z Pliniových Dopisů – procesní odklon

Viz neskenované dopisy